

INTERJÚ CSENDES MÓNIKÁVAL ÉS ÁLMOSDI ÁRPÁDDAL

Ártér Építész Műterem, Szolnok | Csóka Balázs, Terdik Bálint

26

27

A Kós Károly Egyesülés az idén éppen negyedszázada alapította meg ma is aktív, posztgraduális képzést adó Vándoriskoláját, amelyben eddig közel nyolcvan hallgató szerzett diplomát. Csendes Mónika és Álmosdi Árpád építészek a Vándoriskola 1992-ben indított harmadik évfolyamát végezték el és diplomáztak sikerrel. Vándorlásuk végeztével hazatértek Szolnokra, ahol jelenleg a saját alapítású Ártér Építész Műteremben terveznek. Vándoriskolás éveikről, mesteriskolás tapasztalataikról, a vidéki építészetéről és a mítoszok szükségességéről kérdezte az építész házaspárt Csóka Balázs és Terdik Bálint.

► **A Vándoriskola hányadik évfolyamára jártak, és hol töltötték a vándoréveket? Milyen megfontolásból jelentkeztek a Kós Károly Egyesülés posztgraduális képzésére?**

Á. Á.: Egyetemistaként már dolgoztunk a Makonában, állandó résztvevői voltunk a Visegrádi Táboroknak, így evidens volt, hogy a Vándoriskola berkeiben kezdjük el a pályát. A vándoréveket én Sáros Lászlónál kezdtem, majd az Axisban Vincze László és Salamin Ferenc mellett dolgoztam. Feleségemmel együtt mentünk Keszthelyre, Jankovics Tiborhoz, majd Esztergomba Karácsony Tamás és Kund Ferenc irodájába. Végül Szolnokra jöttünk, ahol Deák László volt a mesterem.

Cs. M.: Nagy Tamással még egyetemistaként dolgoztam, rajzolóként. A Vándoriskolába Árpáddal együtt adtuk be a jelentkezésünket. 1992-től Balassa Endrével hárman alkottunk egy évfolyamot, 1996-ban diplomáztunk. Salamin Ferenc, Ekler Dezső, Jankovics Tibor, Füzes Antal, Karácsony Tamás és Kund Ferenc voltak a mesterem. Árpád Deák Lászlónál és Blazsek Gyöngyvérnél dolgozott, akik nekem csak közvetve voltak mesterem, mert otthon voltam a gyerekekkel.

► **Miből állt akkoriban az irodán kívüli vándorlét? Voltak programok, kirándulások, karácsonyi ünnepek vagy előadások?**

Cs. M.: Ekler Dezső olvasókört szervezett a vándoroknak, amire komolyan készülni

kellett. Ezeken az előadásokon megismerhettük többek között az Árpád-kori kőtemplomokat, a Gaia-elméletet, Konrad Lorenz, Ernst Schumacher műveit, vagy éppen egy adott építész, például Kós Károly és Lechner Ödön szakmai életútját. Emellett akkoriban indult a Szabad Oktatási Fórum. Ez egy antropozófus főiskola csírája volt, amely nemcsak építészeknek, hanem egy bővebb körnek is szólt. Nem pusztán szakmai, hanem szellemi irányultságú volt mindkét szerveződés. A mostani vándoriskolai étellel összehasonlítva talán kevesebb programunk volt, és mindössze egy pályázatra, talán egy ravatalozóéra emlékszem.

► **A Vándoriskola után mindketten felvettétek a Mesteriskolába. Mi terelte önöket egy újabb posztgraduális képzés irányába?**

Cs. M.: Azt mondják, ezt a szakmát a diploma után még tíz évig kell tanulni. Szerencsés esetben a vándor az egyik mestere mellett marad a vándorévek után is, és csak akkor áll saját lábára, ha már elég erősnek érzi magát. Mi a vándordiploma után hirtelen légüres térbe kerültünk. Deák László már nem tudott alkalmazni bennünket, elvesztettük a Budapesten maradó barátainkat, helyben még nem rendelkezünk emberi vagy szakmai kapcsolatokkal, és kerestük a kapaszkodókat. Salamin Ferenc átadta egyik zebegényi munkáját, ezzel kihúzott bennünket a csávából, a szellemi feltöltődésre pedig jó lehetőségnek tűnt a Mesterisko-

la. Árpád 1998-ban, én pedig 2000-ben kezdtem a Mesteriskolát, ahová abban az időben több egykori vándort, Halas Ivánt, Zsuffa Zsoltot is felvették azzal a kimondatlan szándékkal, hogy a két szerkértáborra osztott építészársadalmat a fiatalokon keresztül próbálják közelebb hozni egymáshoz.

Á. Á.: Nagyon eltérő a két képzés, és nagyszerű dolog, ha az ember mindkettőben részesülhet. A Vándoriskola az egyetlen olyan képzési forma, amely komolyan veszi, hogy az építészet szociális szobrászat. A beuys-i gondolat szerint az építész nem egy szakterület, vagy a művészet egyik válfaja, hanem társadalmi tevékenység. Sem az egyetemek, sem a posztgraduális képzések nem fektetnek erre elég hangsúlyt. Kund Ferenc írta a Vándorkönyvünkbe: „Ne fedjétek, a szakma csak ürügy”. Súlyos mondat. Azt állítja, hogy az építész csak eszköz valamihez. Ezzel szemben a Mesteriskola alapelve az, hogy az építész maga a cél: nekünk, építészeknek végső soron az a dolgunk, hogy jó házakat tervezzünk. De a Mesteriskolán szó sem volt szakbarbárságról, sőt, az egész képzésnek rendkívül inspiráló, felszabadító légköre volt. A két szellemiség nem feltétlenül zárja ki egymást. Amikor Esztergomban dolgoztunk, Kund Ferenc építészként és alpolgármesterként az előbbi, Karácsony Tamás inkább az utóbbi szemléletet közvetítette.

Lakóház felülvilágítója ▶

▲ Családi ház bővítése, Tabán, Szolnok, 2012

► **Hazajöttek Szolnokra, majd hamarosan egy irányítás és kapaszkodó nélküli helyzetbe kerültek. Hogyan találták meg ezt követően a saját útjukat, a helyiekkel való kapcsolatot?**

Á. Á.: Deák Lászlóval és más kollégákkal együtt megalapítottuk a Szolnoki Építész Egyletet azzal a céllal, hogy valódi szakmai közéletet generáljunk. Szerveztem egy kiállítást Leporello címmel a szolnoki építészekről, amelyet a MÉSZ székházban is bemutattunk. Évekig vezettem az Egyletet, ahová meghívtam több korábbi mesteremet és más, szolnoki kötődéssel rendelkező építészeket. A helyi televízióban Ámbitus címmel volt egy havonta jelentkező építészeti műsorom, melyben a laikusokat is érdeklő építészeti témákat dolgoztunk fel a lakótelepektől a színezés titkaiig. Az építészettörténeti rovatban az egyes stílusokat helyi példákon mutattuk be. Szolnokon korábban ritkán volt tervpályázat, de az Egylet támogatásával meg-

▲ Családi ház, Csillag utca, Szolnok, 2009

győztük a városvezetést ennek fontosságáról. A helyi Építész Kamarában alelnöki tisztséget vállaltam, itt is elsősorban a szakmai kérdésekkel foglalkoztam.

Cs. M.: Ez a légüres tér valójában egy erőter, ahol mi naivan és lelkesen, amatőr módon próbáltunk közösséget építeni, szemben a profizmus erejével és eszközeivel. Diplomafeladatnak Blazsek Gyöngyvér adta át egyik megbízását: kalákában építettünk játszótérrel egy helyi óvodának. Valódi közösségi építés volt, a szülőkkel, a város és a cégek támogatásával. A sors fintora, hogy míg a Leporello kiállításon a paraván egyik oldalán a játszótér tablóit, addig a hátoldalán ugyanarra a területre tervezett hatalmas szálloda rajzai szerepeltek. Utóbbi, szerencsére, nem valósult meg, de azóta már a játszótér is lebontották. Hasonló megmozdulásaink voltak az egyik helyi házaspárral közösen alapított Waldorf-iskolában, ahol az építés epocha keretén belül haranglábat, fűzfáépítményeket építettünk a gyerekekkel.

Á. Á.: Sáros László, akkori jászberényi főépítész atyai jó barátként segített minket kezdeményezésünkben. Véleményem

◀ Családi ház, Tabán, Szolnok, 2007

szerint a Vándoriskola szisztémája máig az egyetlen esély arra, hogy az ember visszakérüljön vidékre. A fővárosnak és a nagyvárosoknak ugyanis nagyon erős a vonzásuk. Aki egyszer bekerül ebbe a gravitációs mezőbe, az aligha szabadul onnan. Pedig nagy szüksége van a képzett és elszánt fiatalokra a magyar vidéknek! A 70-es, 80-as években voltak nagy kirajzások vidékre, ilyen volt például a Miskolci Műhely. Miskolc prosperáló nagyipari város volt, ahová Plesz Antal és Bodonyi Csaba több fiatal építész is el tudott vinni, mert annyi munka adódott. De említhetjük a Csete György által vezetett Pécs Csoportot is, amely szintén fontos műhelynek bizonyult. Talán kevésbé ismert, hogy a Kecskeméti alkotó Farkas Gábor irodája is nagy vonzerőt jelentett: a fölöttünk járó évfolyamokból többen kezdték ott a pályát. Ugyancsak említhetném Keszthelyt vagy éppen a Kaposvár melletti Bárdudvarnokot. Kell ehhez egy város, egy mester és egy szemlélet, amely szerint a fővároson kívül is van élet. Úgy tapasztalom, hogy ma már ezek a vonzások megszűntek, nincs visszaáramlás Budapestre.

Cs. M.: Ott lehet még valódi építészeti művelni vidéken, ahol megvannak azok a műhelyek, egykori főiskolák, ma egyetemek, ahol egy független építészeti gondolat meg tud jelenni az oktatásban, és vissza tud sugározni az adott helyre. Nem csak egzisztenciális kérdés, hogy a fiatalokat be tudja-e vonni egy ott oktató építész a saját munkáiba, és mesterként tud-e velük bánni.

Á. Á.: Az egzisztenciális kérdést nem tartom fontosnak, azokat a játszmákat meg kell küzdeni. Ennél lényegesebb az igazi jelenlét, ami nem tud megvalósulni, ha az építész, akárha főépítész, nem lakik az adott helyen. Egy kívülálló nem úgy érzékeli a problémákat, mint egy helybeli. Lehet bármilyen empatikus, segítőkész az illető, ha idegen, bizonyos szegmensek rejtve maradnak előtte. A regionalizmus manapság már nem érhető tetten a formákban és az anyaghasználatban, a globalizáció elmosta ezeket a látható

▶ Polgárház felújítása, kapu részlet, Konstantin utca, Szolnok, 2013

különbségeket. Az ország minden pontján blokkotéglából és betoncserepből épülnek a mediterrán házak. A helyi értékek az emberi együttműködés mintázataiban rejtőznek, az egymás közti beszéd finomságai, a bizalom titokzatos hálózataiban. Egészen más például a Jászságban, és más a Tiszazugban dolgozni. Más a humor, más a káromkodás, mások a motivációk, mások a tabuk, az időhöz való viszony. Mindez kivétel a házakra.

Cs. M.: Egy ház úgy tud jó minőségben és a tervek szerint megépülni, ha naponta jár

az építész művezetni. Nem lehet 200 kilométerről tervet szállítani. Az építés során gyakran úgymint lényegesebb döntések születnek, mint a rajzasztalon.

► **A vidéki irodák száma drasztikusan lecsökkent, sok neves, szakmailag elismert építész kényszerült bezárni irodáját.**

Á. Á.: Nincs iroda, mert nincs annyi munka – mindeközben azonban azt látjuk, hogy a térségbeli fontosabb megbízásokat rendre fővárosi építészirodák tervezik. Nem tartunk össze itt vidéken, egymást erősítő rossz folyamatok tömkelegével találkozom.

▲ Tisza(p)Art mozi, felújítás, Szolnok, 2005

AN INTERVIEW WITH MÓNIKA CSENDES AND ÁRPÁD ÁLMOSDI
 ÁRTÉR ARCHITECTS LTD, SZOLNOK | BALÁZS CSÓKA, BÁLINT TERDIK

The Itinerant School was funded 25 years ago by the Kós Károly Association. The school is still active, offering postgraduate courses. Throughout its history, more than seventy itinerant apprentices graduated from the institution. Architects Mónika Csendes and Árpád Álmosdi graduated from the third year of the Itinerant School, which was launched in 1992, and then returned to Szolnok where they are still active in their own studio. They are on the opinion that the School is the only institution which acts on the premise that architecture is a social art and activity. The two architects spare no effort from revitalizing the local professional scene. They founded a Waldorf school, built a playing ground and are active as consultants to the Master Architect in smaller settlements.

Szentháromság tér felújítása, Szolnok, 2004 ▼

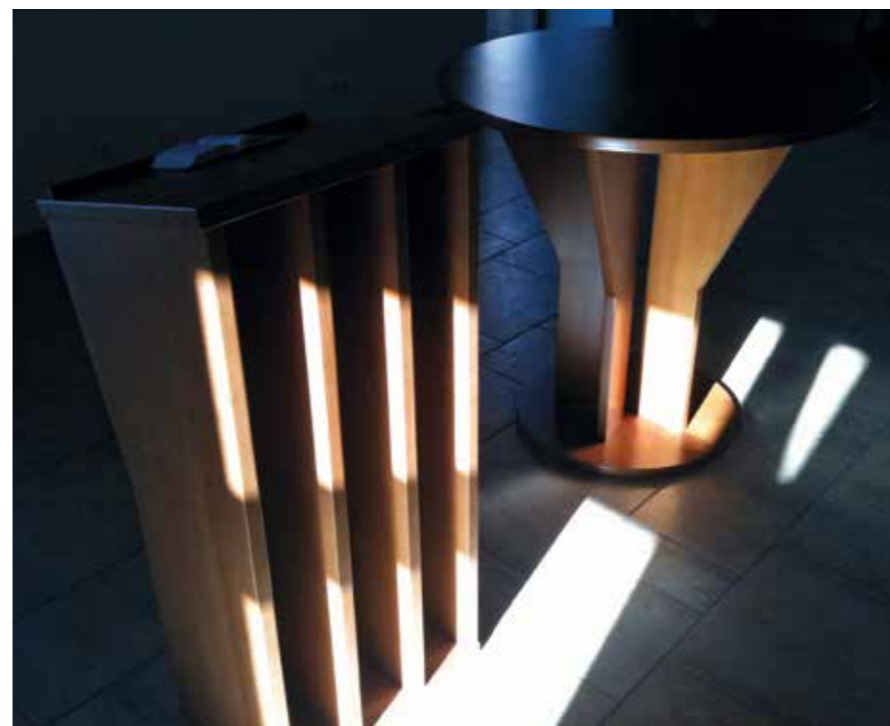
► Szükség van szellemi műhelyekre, de mi kell ahhoz, hogy valaki egy ilyen erőter központja legyen, mesterré tudjon válni? Önök fogadnak tanítványokat, fiatalokat?

Á. Á.: Makovecz Imre azt mondta, hogy nem a mester választja a tanítványt, hanem a tanítványok gyűlnek a mester köré. Jelenleg nem tülekednek nálunk a tanítványok, és nem is látok olyan csillagállást, ami ennek kedvezne. Néhány évig volt szerencsém a Műegyetem Urbanisztika Tanszékén tanítani külsős konzulensként. Azt reméltem, a személyes kapcsolat révén sikerül néhány fiatalt megmozdítani. Ezt a folyamatot azonban a válság lenullázta, hiszen ahhoz, hogy hosszú távon két-három fiatalt el tudjunk tartani, folyamatos, fizető munkák kelljenek.

▲ Buszváró pavilon, Tiszaszentimre, 2004

◀ Református Gyülekezeti Ház,
 belsőépítészet, 2010

▲ Rajztartó, 2000

Cs. M.: A vándoriskolás éveink óta sok szempontból korszakváltás történt akár az építészetben, akár a társadalomban. Ez megnehezíti, hogy amit én tanultam lassan harminc éve, azt tovább tudjam adni. Igaz, hogy hat-hét fiatal dolgozott nálunk az utóbbi pár évben, és a velük való közös munka megmutatta, hogy ez oda-vissza működik: rengeteget tanultunk egymástól.

► Vállaltak valaha főépítési megbízatást?

Á. Á.: Sose voltunk hivatalosan főépítések, az utóbbi időben azonban több közeli kistépülésen tanácsadó főépítési feladatokat látunk el státusz nélkül. Ennek alapja általában egy baráti viszony: alkalmanként felhívunk, és segítséget kérnek stratégiai döntésekhez, pályázatokhoz.

► Fontos, hogy egyáltalán megkérdezzek egy szakembert, érzik ennek jelentőségét...

Á. Á.: Ez azért nem általános, csak néhány helyen ismerték fel, hogy jobban járnak, ha meghallgatnak egy építész is. Azok a tervező kisiparosok pedig, akik ezt a szakmát pusztán gazdasági tevékenységnek tekintik, nem mennek bele ilyen játékba, hiszen ebből nem lehet fenntartani egy irodát.

► Ebből megbízás is jön olykor?

Cs. M.: Nem jellemző. Most van néhány olyan projekt, amelynek az összes előkészítő munkáját elvégeztük, és reménykedünk... Sok rossz tapasztalatunk van, de beszéljünk inkább a jókról: megépülnek a házaink. Ez nagy öröm, és pozitív visszajelzés.

► Milyen munkáik vannak?

Cs. M.: Sok kedves feladat talál meg minket. Most éppen egy kis borospincét tervezek a Balaton-felvidékre egy baráti családnak. Szerződés előtt áll több munkánk. Izgalmas feladat értelmesen, takarékosan és szépen megoldani egy-egy kistépülés iskoláját, óvodáját. Nagyon jó kapcsolatban vagyunk a történelmi egyházakkal, a mindennapos építési szolgálat mellett néha tényleges megbízások is érkeznek tőlük. Sok a visszatérő megbízó, ez pozitív visszajelzés számunkra. Legutóbb egy szecessziós ház felmérési és színezési tervén dolgoztunk.

► Mekkora kört fed le a tevékenységük?

Á. Á.: 50 kilométernél messzebbre ritkán merészkedünk. Főleg Szolnokra dolgozunk. Az ideális munka az, ami kerékpárral elérhető...

► Munkáikat érzékenység, ugyanakkor gyakran nagyon szikár formálás jellemzi.

Cs. M.: Az organikus építészet hagyományosan expresszív, nagy erővel, gesztusokkal, formákkal dolgozik. A formákat azonban meg kell tudni regulálni. Határ Győző írta, hogy „csak az csízelen, aki érti a csíziót!” A mi esetünkben a szerényebb formálás a mentalitásunkból is adódik. Azt gondoljuk, hogy a házak valamilyen szeretnének lenni. Óvatosan keressük azt, hogy mi is rejlik az adott szituációban. Körülbelül úgy, mint a gyerekevelésben. Nem a saját személyiségemet kell ráerőltetnem a gyerekre, hanem segíteni, hogy a belső erői szerint megformálja magát. Talán ezért olyan sokfélék a házaink. A hagyományos építőmesterei tudás folytatása sokkal fontosabb, mint önmagában a formálás, ami csak az építés egyik eszköze. Számomra a táj, vagy a regionális kontextus sugallta megoldások inkább gyógyító hatásúak a mai töredékes és erodált épített környezetben.

Á. Á.: A formák jelentést hordoznak, esetenként történetet, sőt mítoszt. Az embereknek ma is nagy szükségük van a mítoszra, ám a mítoszt nem lehet akarni. Ha sikerül a saját törvényei szerinti, helyénvaló házat építeni, akkor egyszer csak megjelenik. És akkor hálát adhatunk...